

Станіслава МИРОНЮК

інспектор тренінгового центру

Головного управління

Національної поліції

в Запорізькій області,

кандидат юридичних наук, доцент,

майор поліції

СПЕЦИФІКА ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ЗОНІ ВОЄННИХ ДІЙ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ, ТА ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ЦЬОГО

Діти, які перебувають у зоні воєнних дій та збройних конфліктів, а також діти, які постраждали внаслідок цього, перебувають у особливо вразливому становищі. «Під час війни порушуються всі права дитини: право на життя, право бути з сім'єю і в своїй громаді, право на здоров'я, право на розвиток особистості, а також право на турботу і захист», – зазначено у звіті ООН 1996 року «Вплив збройного конфлікту на дітей». Ці порушення потребують правового регулювання та захисту як національних, так і міжнародних інституцій [1].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про охорону дитинства», дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, – це дитина, яка через воєнні дії чи збройний конфлікт отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, брала участь у військових формуваннях або була незаконно утримувана, зокрема в полоні [2].

Усі діти мають право на безпечне середовище. Це означає фізичну безпеку (життя далеко від зон воєнних дій, без ризику стати жертвою військового насильства), екологічне благополуччя (мінімізацію шкоди від бомбардувань, пожеж), психологічний комфорт та дружні оточуючі. Особливо важливо запобігати примусовій праці та експлуатації дітей (залученню до жебрацтва, проституції) та захищати їх від усіх форм насильства, включаючи сексуальне насильство [3].

Держава зобов'язана робити все можливе для захисту та догляду за дітьми, які постраждали від збройного конфлікту. Це означає, що вона повинна вживати всі необхідні заходи для гарантування безпеки таких дітей, надання їм необхідної допомоги та підтримки [4].

Держава забезпечує догляд дітей, возз'єднання з сім'єю, розшук та звільнення з полону, а також повернення до України дітей, незаконно вивезених за кордон. Якщо вік особи невідомий, але є підстави вважати, що це дитина, їй надається захист до встановлення віку. Усі дії держави щодо

захисту дітей у зонах воєнних дій здійснюються відповідно до міжнародного гуманітарного права [2].

Місцева влада першочергово переселяє дітей із зон воєнних дій до безпечних районів разом із батьками, законними представниками або, за їхньою згодою, без супроводу чи з іншими особами. Органи виконавчої влади, що відповідають за політику в сферах освіти, охорони здоров'я, сім'ї та дітей, створюють умови для медичної, психологічної, педагогічної реабілітації та соціальної реінтеграції дітей, які постраждали від воєнних дій [2].

Збройні конфлікти мають серйозний вплив на освіту, спричиняючи гуманітарні та соціальні проблеми. В усьому світі школи та університети стають мішенями бомбардувань, обстрілів та підпалів, що призводить до смерті, травм та викрадень дітей. Освітні установи часто використовуються як військові бази або центри затримання, що порушує права на освіту і безпеку дітей та молоді. Напади на школи та університети породжують нетерпимість, відчуження та гендерну дискримінацію, обмежуючи культурне розмаїття та академічні свободи. Однак освітня система може допомогти захистити дітей від травм та експлуатації, а також сприяти зміцненню миру та забезпеченню доступу до важливих послуг [5].

Статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, надається органом опіки та піклування за місцем, яке дитина вказала як своє місце проживання або перебування, або за місцем звернення, якщо місце її проживання або перебування не вказане або зареєстроване на території, де тривають бойові дії або тимчасово окуповані, або за місцем, де була виявлена дитина, місцевими органами виконавчої влади та/або органами місцевого самоврядування [6].

Отже, специфіка захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій та збройних конфліктів, а також діти, які постраждали внаслідок цього, полягає у наступному: підвищена небезпека для життя та здоров'я, ризик стати жертвою насильства, викрадення, торгівлі людьми, експлуатації, а також психологічна травма; порушення базових прав, а саме доступ до освіти, медичної допомоги, їжі, води, житла, розділення сімей, втрата зв'язку з близькими, змушене переміщення; забезпечення фізичної безпеки, надання гуманітарної допомоги, психосоціальна підтримка, відновлення сімейних зв'язків, створення можливостей для освіти та розвитку.

Список використаних джерел

1. Звіт дослідження прав дітей, що постраждали від збройного конфлікту. *Правозахисна група «СІЧ»*. URL : <https://sich-pravo.org/zvit-za-rezultatamy-doslidzhennya-spryyannya-dotrymannyu-prav-ditej-shho-postrazhdaly-vid-zbrojnogo-konfliktu-ta-zabezpechennya-derzhavnyh-garantij-yih-zahystu/>.
2. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.
3. CrossborderChildhoodUA: Захистити права дітей-біженців з України. *ADC «Memorial»*. URL : <https://adcmemorial.org/uk/crossborderchildhoodua/>
4. Конвенція про права дитини: Конвенція ООН від 20.11.1989 р. URL : <https://>

zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

5. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Декларації про безпеку шкіл: Розпорядження Каб. Міністрів України від 04.08.2021 р. № 898-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2021-р#Text>.

6. Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів: Постанова Каб. Міністрів України від 05.04.2017 р. № 268. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-п#Text>.

Ростислав МОЛЧАНОВ

доцент кафедри

адміністративного права і процесу

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук,

підполковник поліції

**ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ОТРИМАННЯ СТАТУСУ ДИТИНИ,
ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ
ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ**

Починаючи з 2014 року, Україна зіткнулася з тривалою гуманітарною кризою, спричиненою російською агресією, яка досягла нового, жахливого рівня після повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року. Мільйони українців були змушені покинути свої домівки, а ті, хто залишився, живуть під постійною загрозою насильства та руйнувань. Діти опинилися серед найбільш вразливих категорій населення, зазнаючи не лише безпосередньої фізичної небезпеки, але й глибоких психологічних травм, що можуть мати довготривалі наслідки для їх розвитку та добробуту. Платформа «Діти війни» є свідченням масштабів трагедії, фіксуючи невпинне зростання кількості загиблих, поранених, зниклих безвісти та депортованих українських дітей. Ці офіційні дані, хоч і є шокуючими, ймовірно, відображають лише частину жахливої реальності, оскільки збір інформації в зонах активних бойових дій та на тимчасово окупованих територіях залишається надзвичайно складним і небезпечним.

В умовах триваючої агресії питання захисту прав та забезпечення соціальної підтримки дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, набуває особливої актуальності та суспільної значущості. Офіційний статус «дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів» є не просто формальним визнанням пережитого, а й важливим юридичним механізмом, що має на меті забезпечити доступ цієї вразливої категорії населення до комплексної державної підтримки та захисту.